

METODOLOGIA JAKO SAMODZIELNA SFERA DOKOŃCZONEJ DZIAŁALNOŚCI UMYSŁOWEJ

Habakovska Krystyna

*doktorantka II - go roku Kształcząco-Naukowy Instytut Prawa i Psychologii
Uniwersytetu Narodowego "Politechnika Lwowska" miasto Lwów, Ukraina
habakovska_k@gmail.com*

Streszczenie. Krajowe prawnoznawstwo ogólnoteoretyczne przechodzi obecnie w swojej historii ciężki i sprzeczny okres. Z jednej strony, upadek totalitaryzmu, a razem z nim i metodologicznego monizmu w badaniu prawa i innych zjawisk prawnych, daje duże możliwości w celu odświeżenia prawnoznawstwa krajowego, przezwyciężenia jego wieloletniej izolacji oddzielającej go od europejskiej i światowej teorii prawnej. Z drugiej strony, przejście od teoretycznego monizmu do światopoglądowego pluralizmu prowadzi do komplikacji procesu poznania zjawisk prawnych, jedną z konsekwencji których stało się eklektyczne połączenie różnych światopoglądów dotyczące zasad oraz idei od marksistowskich do neoliberalnych, co źle współgra ze sobą. Przez to wynikają rozbieżności, które często nie są zgodne z podstawowymi wymaganiami dotyczącymi teorii naukowych.

Naszym zdaniem, a to w całości odpowiada ogólnej metodologii, w badaniach naukowych, przed ich rozpoczęciem warto wyznaczać platformę metodologiczną, dającą możliwość efektywnego przeprowadzenia badań, adekwatnie do współczesnych warunków przedstawić wyniki i zaznaczyć ścieżki ich realizacji w praktyce.

Faktyczne trudności polegają na konieczności opracowania absolutnie nowych koncepcji działalności. Istotną rolę w opracowaniu takich koncepcji odgrywa nauka, która powinna kształtować się na wyważonych zasadach teoretycznych i metodologicznych.

W ten sposób, w celu określenia istoty tworzonej wiedzy naukowej trzeba wyznaczyć zakresie rozumienia platformy metodologicznej, mającej fundamentalne znaczenia w jakimkolwiek badaniu.

W związku z tym, warto rozmawiać nie o kryzysie krajowej teoretycznej świadomości prawnej oraz prawnoznawstwa ogólnoteoretycznego, lecz o "chorobie jego wzrostu", a dokładnie o modernizacji. Budowanie jego całościowego, niewykluczającego się systemu oraz ostateczne zwolnienie od poprzednich wyobrażeń dogmatycznych - to sprawa nie jednego pokolenia prawników. Dlatego też nie dążąc do uniwersalności i koncepcyjnego zakończenia kierunków rozwoju współczesnego prawnoznawstwa dana problematyka jest uwarunkowana, po pierwsze, osobliwościami współczesnego rozumienia prawa jak miary sprawiedliwości w przejściowych warunkach transformacji społeczeństwa; po drugie, przez pluralizm kultur prawnych; przez procesy zmian geopolitycznych w prawnoznawstwie ogólnoteoretycznym oraz koniecznością ich adekwatnego uświadomienia; po trzecie, poszukiwaniem kierunków połączenia czegoś uniwersalnego oraz unikatowego w rozwoju krajowego oraz światowego myślenia teoretyczno-prawnego.

Słowa kluczowe: prawo, metodologia, ustawodawstwo, nauki prawne, filozofia, państwo.

METHODOLOGY AS A SPECIAL FIELD OF KNOWLEDGE, A SYSTEM OF KNOWLEDGE ABOUT METHODS, FORMS AND MEANS OF THINKING

Habakovska Christina

*Postgraduate student of the II-th year of the Educational-Scientific Institute of Law and
Psychology National University of Lviv Polytechnic, Lviv, Ukraine*

Abstract. National general theoretical jurisprudence is experiencing a complex and contradictory period of its history. On the one hand, the collapse of totalitarianism and methodological monism in the study of law and other legal phenomena, provided ample opportunities for the renewal of domestic law science, overcoming its long isolation from the European and world culture and legal theory. On the other hand, the transition from methodological monism to worldview methodological pluralism has led to complication of the process of perception of legal phenomena, one of the consequences of which was the eclectic combination of heterogeneous worldview principles and ideas from Marxist to neoliberal, which are badly interconnected. This creates inconsistencies of contradiction, which often do not meet the basic requirements for scientific theories.

Before starting to studying, it is advisable in scientific research to decide on methodological platforms, which enable to effectively implement them, reflect its results with the adequately current conditions, and indicate the ways of their implementation in practice.

The complexity lies, in fact, in the urgent need to develop completely new concepts of activity. Science, which should be formed on sound, theoretical and methodological basis, should play an important role in the development of such concepts.

Thus, in order to determine the genuineness of the created scientific knowledge, one should decide on the understanding of methodological platforms, which are fundamental to any study.

In this regard, one should speak not about the crisis of domestic theoretical legal conscience and general theoretical jurisprudence, but "about the diseases of its growth", or rather, modernization. The construction of its integral, internally consistent system, the final release from the previous dogmatic representations - this is the case, apparently, of not a single generation of legal professional. Therefore, making no pretense to universality and conceptual completeness of the directions of modern law science, the mentioned problems are caused, firstly, by peculiarities of the modern understanding of law as an instrument of justice in transient conditions of transformation of society; secondly, the plurality of legal cultures, the processes of geopolitical changes in general theoretical jurisprudence and the need for their adequate comprehension; thirdly, the search for ways to combine universal and unique in the development of domestic and world theoretical and legal thinking.

Key words: law, methodology, jurisprudence, legal science, philosophy, statehood.

МЕТОДОЛОГІЯ ЯК САМОБУТНЯ СФЕРА ДОВЕРШЕНОЇ МИСЛЕДІЯЛЬНОСТІ

Габаковська Христина

*аспірантка II-го курсу Навчально-наукового Інституту права і психології
НУ „Львівська політехніка”, м. Львів, Україна*

Анотація. Вітчизняне загальнотеоретичне правознавство переживає нині складний і суперечливий період своєї історії. З одного боку, крах тоталітаризму, а разом з ним і методологічного монізму в дослідженні права та інших правових явищ надали широкі можливості для оновлення вітчизняного правознавства, подолання його тривалої ізоляції від європейської та світової культури і правової теорії. З другого боку перехід від методологічного монізму до світоглядного методологічного плюралізму призвів до ускладнення процесу пізнання правових явищ одним із наслідків якого стало еклектичне поєднання різнорідних світоглядних засад та ідей від марксистських до неоліберальних, що погано стикуються між собою. Це породжує неузгодженості суперечності, які часто не відповідають елементарним вимогам до наукових теорій.

На наше переконання, а це відповідає в цілому загальній методології, у наукових досліджень, перед тим як їх розпочинати доцільно визначитися в методологічних

платформах, котрі дають можливість ефективно здійснити дослідження, адекватно сучасним умовам відобразити його результати й зазначити шляхи їх реалізації на практиці.

Властиво складність полягає у нагальній необхідності розробки абсолютно нових концепцій діяльності. Важливу роль у розробці таких концепцій має відігравати наука, що має формуватися на виважених теоретичних та методологічних засадах.

Таким чином, для визначення істинності створюваного наукового знання слід визначитися у розумінні методологічних платформ, які мають фундаментальне значення для будь-якого дослідження.

У зв'язку з тим, слід вести мову не про кризу вітчизняної теоретичної правосвідомості й загальнотеоретичного правознавства «а про хвороби його зростання», точніше – модернізації. Побудова його цілісної, внутрішньо несуперечливої системи, остаточне звільнення від попередніх догматичних уявлень – це справа, очевидно не одного покоління правників. Тому не претендуючи на універсальність і концептуальну завершеність напрямів розвитку сучасного правознавства зазначена проблематика зумовлена, по-перше, особливостями сучасного розуміння права як міри справедливості в перехідних умовах трансформації суспільства; по-друге, плюралізмом правових культур, процесами геополітичних змін у загальнотеоретичному правознавстві та необхідністю їх адекватного осмислення; по-третє, пошуком шляхів поєднання універсального та унікального в розвитку вітчизняного і світового теоретико-правового мислення.

Ключові слова: право, методологія, правознавство, правова наука, філософія, державність.

Постановка проблеми. Методологія належить до числа найменш розроблених галузей юриспруденції, насамперед загальної теорії права. Саме цим обумовлена необхідність аналізу методологічних проблем сучасного правознавства у контексті тих змін, що відбуваються сьогодні у науковій сфері, передусім йдеться про трансформації загальносвітового, національного і “внутрішньо наукового” рівня. У цьому зв'язку методологію юридичної науки слід розглядати як складне за своєю структурою, внутрішньо диференційоване багаторівневе утворення. На цій основі розкриваються сучасні методологічні уявлення про розмаїття правової проблематики. Особлива увага звертається на дискурс, що зводиться до визначення перспектив у сучасному правознавстві гносеологічного і методологічного плюралізму. А це передбачає дослідження на два підходи (генетичний, системний підходи) до методологічної проблематики.

Стан дослідження. Для сучасної ситуації характерна не відсутність альтернативних марксистові філософсько-методологічних концепцій, а ступінь дослідницької активності у цій сфері учених юристів. Проте розгляд методологічних питань сьогодні помітно розширюється й поглиблюється. На монографічному рівні вони представлені перш за все солідними публікаціями Д. Керімова, А.Шабаліна, А. Васильєва, В.Сирих та інших відомих авторів, але зміст і форма їх певним чином не надто виходить за межі коментування концептуальних положень марксистської філософії. Із відомих українських правознавців до цієї проблематики постійно проявляють науковий інтерес М. Козюбра, П. Рабінович, С. Максимів, О. Тихомиров та інші. Методологічна увага в їх дослідженнях помітно змінюється і дедалі більше переходить у сферу ціннісно-світоглядних аспектів правознавства.

Одним із принципових результатів розгорнутих наукових досліджень є формування стійких уявлень про методологію науки як відносно самостійний над дисциплінарний підхід до проблем наукового пізнання.

Правда, вести мову про масове захоплення юристами цієї проблематики важко. З цим, в цілому, досить прохолодним, відношенням до проблем розуміння власної методології вітчизняна юриспруденція і вступила до ХХІ століття.

Виклад основних положень. Практично однотайним є визнання, що постійне дослідження своїх методологічних проблем є для науки умовою її існування як особливого способу пізнання, що методологія являє собою необхідний компонент будь-якої науково-пізнавальної діяльності, не привело до єдності поглядів на поняття методології науки. На думку одних авторів, до неї ставитися правильно функціонально, і тому методологічна функції здатна виконувати будь-яка наукова теорія[1,С.109]. Інші ототожнюють методологію і філософію[2,С.48]. Достатньо поширені різні варіації в межах філософії – від спеціальної філософської дисципліни[3,С.79] до філософії науки (філософії наукового методу)[4,С.42] і певного світогляду[5,С.234]. Робляться спроби обґрунтувати методологію як самостійну науку зі своїм предметом і методом[6,С.48]. У спеціальній літературі відзначаються й інші підходи[7,С.119]. Такий різнобій свідчить насамперед про відсутність єдності у розумінні статусу методології науки, її співвідношення з філософією, теоретичними системами, конкретними науками. Відзначаючи цю обставину, А.А.Піскопель вказує, що найбільш поширеним способом подолання існуючих підходів є «виокремлення у межах методології (науки) кількох її якісних рівнів, що характеризуються різною мірою спільності»[8,С.43]. Проте уявлення про кількість таких рівнів (загальна і окрема методологія)[9,С.52] до чотирьох (філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, методики і техніки дослідження)[10,С.228].

Певний збіг думок вдається виявити, мабуть, тільки щодо призначення методологічної роботи. У цій частині тією або іншою мірою визначеності загалом визнається, що, досліджуючи загальні поняття, шляхи та закономірності наукового пізнання, його принципи і методи, методологія покликана виробляти положення, що дозволяють обирати засоби і будувати процедури ефективного розв'язання проблем і завдань, які виникають у процесі науково-дослідницької діяльності[11,С.62].

Отже, розроблювана у філософській літературі сучасна «загальна» методологія науки активно дискутує як власний статус і «юрисдикція», так і основні проблемні «фокуси».

Зрозуміло, що дати жорстке визначення методології науки, які і самої науки, яке б задовольняло усі підходи, що реалізуються, і способи розуміння, сьогодні досить проблематично. Водночас це слід зробити, хоча б для «конкретизації того, про що йдеться», необхідного для «входження в дискурс» про методологію юридичної науки[12,С.156]. З урахуванням сказаного, методологію науки допустимо охарактеризувати як здійснюване на різних рівнях (філософський, загальнонауковий, конкретних наук, методики і техніки) дослідження загальних засад, шляхів закономірностей наукового пізнання, його принципів і методів, спрямованих на розробки положень, що дозволяють обирати засоби і будувати процедури ефективного розв'язання проблем і завдань, які виникають у процесі науково-дослідницької діяльності.

Не менше проблем з розумінням методології правознавства у юридичній літературі. У процесі відповідних обговорень розбіжності виникали з найрізноманітніших аспектів проблеми. В основному дискутувалися співвідношення методології і методу правознавства, теорія права і методології, філософських і спеціальних методів юриспруденції[13,С.29]. Мабуть, найбільші розбіжності в розумінні методології юридичної науки пов'язані з уявленнями про межі методологічних досліджень у правознавстві. Одні автори обмежують методологію правової науки вивченням дослідницького інструментарію правознавства, питанням застосування сукупності конкретних методів і засобів наукового пізнання до дослідження правових явищ[14,С.44]. Інші доповнюють інструментальний підхід дослідженням самого процесу пізнання права, його філософсько-методологічних засад[15,С.190-192]. Треті, продовжуючи цю лінію, ставлять питання про розгляд гносеологічних особливостей правознавства [16,С.68], стверджують, що «аналіз правового знання на рівні філософської методології є недостатнім і занадто абстрактним для виявлення специфіки правового (теоретичного) знання. Необхідна інша, більш конкретна методологія, яка займається не теорією загалом, а тим різновидом теорій, що спостерігаються у правовій науці»[17,С.8]. Нарешті, можна відзначити фактичне ототожнення методології правознавства з усією сукупністю принципів, засобів і методів раціонального пізнання. Останнє, з нашого погляду, здійснене Д.А.Керімовим. На основі уявлення, що «методологія як за походженням і розвитком, так і за призначенням, роллю – це загальнонауковий феномен, внутрішньо іманентний науці загалом і кожній її окремій галузі зокрема»[18,С.35], автор пише: «Методологія права є ані що інше, як загальнонауковий феномен, який об'єднує всю сукупність принципів, засобів і методів пізнання (світогляд, діалектичні методи пізнання і вчення про них, загально і спеціально наукові поняття та методи), вироблених усіма суспільними науками, в тому числі і комплексом юридичних наук, які і застосовуються у процесі пізнання специфіки правової дійсності, її практичного перетворення»[19,С.39].

Наведені погляди на методологію дозволяють стверджувати, що у дослідницькій практиці юридична наука сьогодні тією чи іншою мірою здійснює методологічну рефлексію всіх рівнів. Це означає, що юристи не можуть залишатися осторонь сучасних філософських, загальнонаукових дискусій з проблем методології наукового пізнання і вимушені визначити своє ставлення не тільки до пануючих концепцій, але й до ключових проблем. Однією з них є можливість існування методології, єдиної для природничих, соціальних і гуманітарних наук[20,С.41]. Дискусії з цієї проблеми багато у чому стимулювали рух методологічної думки, починаючи від кінця ХІХ ст. Без визначення свого ставлення до цього питання, осмислення свого місця у сформованій методологічній опозиції наша юридична наука сьогодні ледве чи обійдеться хоча б з погляду рефлексії своїх філософсько-методологічних засад.

Отже, ведучи активні методологічні розробки, сучасна наука поруч з об'єктами оточуючого світу включає у сферу своїх дослідницьких інтересів широке коло власних засобів, процедур, форм і умов пізнання. Наукові дослідження охоплюють сьогодні і засади виділення об'єкта науки, і організацію її предмета, правила співвіднесення об'єкта і предмета науки, і схеми пояснення та процедури дослідження, і суб'єктів наукового пізнання в системі їхніх засобів і ціннісно-цільових структур, що пов'язуються з цінностями і цілями

суспільства, і питання реалізації наукового знання. Переважають звичайно інші, ніж двісті чи триста років тому уявлення про критерії наукового пізнання і засади та правила наукової діяльності, наукового знання. Однак і сучасні погляди на науку і способи оцінки наукового знання ще є далекими від єдності.

Найбільш поширеним і розробленим є розуміння науки як виду пізнавальної діяльності, процесу вироблення нового знання. У цьому процесі досить умовно прийнято виділяти два аспекти, що називаються емпіричним і теоретичним «рівнями», описовою і теоретичною наукою. Зазвичай, перший ототожнюється з установленням фактів, другий – із побудовою наукових гіпотез і теорій. Як основні риси, які відрізняють наукове дослідження від «позанаукових» форм пізнання звичайно називають його об'єктивність і предметність, відтворюваність, доказовість, здатність до перевірки тощо.

Більшість сучасних дослідників дотримується думки, що історично таке розуміння наукового пізнання зароджується в європейській інтелектуальній традиції досить пізно і головно співвідноситься зі становленням у новий час так званої природничо-наукової парадигми, що пов'язується насамперед з філософськими розробками Бекона і Декарта і працями Галілея і Ньютона. З філософсько-методологічних позицій саме даний етап в історії науки характеризується як її класичний період (класична наукова раціональність), найбільш принциповою особливістю якого вважається об'єктна гносеологічна установка, прагнення максимально виключити з процесу наукового пізнання усе, що стосується суб'єкта, засобів та процедур його пізнавальної діяльності, і абсолютна математизація наукового мислення. На думку низки дослідників, це стало однією з основних причин того, що з цього періоду в європейській культурі починає домінувати принципово новий порівняно з античністю тип раціональності, інший спосіб пізнання.

Звичайно, математика стала відігравати велику роль у процесі пізнання значно раніше, ще з часів піфагорійської школи. Проте навіть у Аристотеля, який зробив науку самодостатньою сферою, не «вбудованою» в інші сфери та види діяльності. Пізнання було головним чином метафізичним осяганням світу, яке здійснювалося насамперед шляхом побудови відповідних онтологій. За Аристотелем наукове мислення – це судження, які, з одного боку, підпорядковуються певним правилам, а з другого – відповідають певній онтології. Отже, можливості математики не розглядалися як універсальні, а сфера її застосування мала певні обмеження. Зокрема, в «Метафізиці» Аристотель вказує на те, що «математичної точності потрібно вимагати не для всіх предметів, а лише для нематеріальних. От чому цей спосіб не пасує для того, хто розмірковує про природу, адже вся природа, можна сказати, є матеріальною. А тому слід насамперед роздивитись, що таке природа» [21, с.98].

В інтелектуальній традиції нового часу математика вже починає розглядатись як універсальний засіб наукового пізнання світу. Вирішальною світоглядною передумовою цього погляду дослідників цієї проблеми є усунення принципової для аристотелівської науки межі між природними об'єктами природи і штучною людською діяльністю, її продуктами. Зокрема, як відзначає В.П.Філатов, для античного світогляду «технічний пристрій – штучний предмет – онтологічно, тобто за рівнем свого буття, виступав якісно іншим у порівнянні з природними речами. Згідно з Аристотелем, природні речі мають первинну форму, тоді як речі штучні, створені людиною, мають лише вторинну форму» [

22, с.38]. . Для наукової свідомості того часу всі об'єкти належали до спільної реальності, що підпорядковується єдиним законам пізнання, панівна натурфілософська установка розглядається як єдино наукова. У поєднанні з успіхами природознавства це створює сприятливі умови для формування пізнавальної традиції, у якій математика стає не просто універсальною мовою і методом, але й критерієм науки. Провідною ідеєю даної традиції стає «ідея єдиної науки, що охоплює всі сфери сутнього, «універсальної математики», про яку мріяли Декарт, Лейбніц, інші мислителі XVII ст.».[22, с.48].

Математизація наукової свідомості, поєднана з емпіричними дослідженнями, експериментом приводить і до уявлень про необхідність точності у науці а суворой «технологічної» організації наукової діяльності. Сенс такої наукової точності дуже добре виразив Мартін Хайдеггер, який писав: «Проте, математичне дослідження природи не тому є точне, що його розрахунки акуратні, а розрахунки у нього **повинні** бути акуратні тому, що його прив'язка до своєї предметної діяльності має риси точності». Взірцем уявлення про цю точність і «технологічність» може слугувати така характеристика ньютонівської науки, дана Ампером. «Починати зі спостереження фактів і змінювати, за можливості, супутні їм умови, супроводжуючі цю первинну роботу точними вимірюваннями, щоб вивести загальні закони, засновані цілковито на досвіді, і в свою чергу вивести з цих законів незалежно від будь-яких припущень про природу сил, що викликають ці явища, математичне вираження цих сил, тобто вивести формулу, котра їх представляє, – от шлях, яким йшов Ньютон»[7, с.119].

Виражена в цьому висловлюванні установка на виведення математичного вираження сил незалежно від будь-яких припущень щодо їхньої природи добре ілюструє ще одну особливість сформованої на той час наукової раціональності – відсутність характерних для античного пізнання метафізичних суджень, зумовленості ознак і властивостей об'єктів вихідними мисленими побудовами. Образно кажучи, сформована у новий час наука, на відміну від античного пізнання «розмірковування», стає пізнанням «дослідження». Побудована на натуралістичному світогляді інструментальної самодостатності пізнавальної діяльності, математичної нормативності методу, вона набуває тих рис, які ми нерідко сприймаємо як характеристики будь-якого раціонального пізнання – об'єктивність, відтворюваність, доказовість, точність тощо. Проте ці вимоги сформувалися саме у новоевропейському «дослідницькому пізнанні», яке сьогодні і називається наукою: наукою як формою духовного виробництва, діяльністю з виробництва знань. «Проект і строгість, – відзначає Мартін Хайдеггер, – методика і виробництво, взаємно потребуючи одне одного, становлять сутність новоевропейської науки, роблять її дослідженням»[25, с.47]. За цього відповідність науково-дослідницької діяльності певним правилам методу розглядається і як принципова умова її існування, і як гарантія отримання об'єктивного, обґрунтованого, перевіреного, тобто наукового знання. «Формування наукового знання, – стверджує В.С.Швирев, – передбачає певні норми і правила, дотримання яких зумовлює особливості науки як певного виду духовного виробництва, як деякого типу суспільної свідомості. Якщо наука втрачає цю свою функцію, якщо вона припиняє здійснювати такого роду діяльність, то вона перестає бути наукою, вироджується у щось інше, тільки зовні зберігаючи статус і форму науки»[26, с.23]. У теоретичному плані це

справедливо і з урахуванням уявлень про класичний, некласичний і посткласичний етапи розвитку науки, оскільки зв'язок наукового пізнання з ціннісно-цільовими структурами суспільства не скасовує «внутрішньонаукового» відношення до методу і його правил.

Отже, сучасна наука у викладеному підході може розглядатися як така діяльність з виробництва і організації об'єктивного, достовірного, перевіреного, обґрунтованого і т. д. знання, що історично виникає у конкретній соціокультурній ситуації, розробляє власні методи і засоби. У цьому розумінні наукою визнається не усяка раціонально організована пізнавальна діяльність, а тільки та, яка здійснюється за певними правилами, засобами і методами, що дозволяють характеризувати вироблені знання як об'єктивні, достовірні, такі, що підлягають перевірці, обґрунтованою тощо.

Із викладених позицій випливає, що будь-яка конкретна наука є такою настільки, наскільки задовольняє загальним вимогам до наукового пізнання. Цим положенням керується у своєму самовизначенні і юриспруденція. Зокрема, виходячи з того, що «наука – складне і багатогранне явище, особлива форма суспільної діяльності людей з виробництва знання з метою передбачення подій і перетворення дійсності», А.Ф.Черданцев пише: «Зазначене, звичайно, стосується і юридичної науки, яка являє собою суспільну діяльність людей з виробництва наукових знань про державу і право, на основі яких здійснюється передбачення розвитку держави і права і доцільна діяльність у державно-правовій сфері» [27, с.4].

У цьому ж дусі висловлюється В.М.Сирих, відзначаючи, що «правознавство, будучи однією з найважливіших сфер суспільствознавства, виступає таким тою мірою, у якій воно задовольняє загальним вимогам, що висуваються до будь-якого наукового знання, незалежно від його предметної належності до філософських, математичних, природничих чи соціальних наук» [28, с.21-22].

За такого ставлення до правознавства логічно вважати, що вивчення права має здійснюватися відповідно до всіх вимог, що висуваються до наукового дослідження, і приводити до результатів, що оцінюються у межах методології науки, норм наукового знання. Проте нинішній стан досліджень у цій сфері дозволяє говорити раніше про наявність відповідних проблем, аніж про можливість виявити готові розв'язання.

Література:

1. Ядов В.А. Социологические исследование. Методология. Программа. Методы. /В.А. Ядов - М.: Юрид. лит. - 328с.
2. Андреев И.П. Проблемы логики и методологии познания./И.П. Андреев - М.: Наука - 1972.- 258с.
3. Чупин П.П. Философские основы методологии и логики научного познания./П.П. Чупин - Свердловск.: Норма – 1975. - 188с.
4. Фон Вригт Г.Х. Логико-философские исследования. /Г.Х. Фон Вригт - М: Мысль, 1986 – 356с.
5. Аверьянов А.Н. Методология, мировоззрение и факторы повышения научной деятельности // Методологические проблемы современной науки. /А.Н. Аверьянов - М.: Норма – 1979. - 302с.
6. Ракитов А.И. К вопросу по структуре исторического исследования. // Философские проблемы исторической науки. /А.И. Ракитов - М.: Статус, 1969 – 223с.

7. Пископпель А.А.; Розин В.М. Методология и философия в современной интеллектуальной культуре. /А.А. Пископпель; В.М.Розин - М.: Юридическая литература, 1973 – 189с.
8. Пископпель А.А. Вказ. твір. - С. 43.
9. Горский Д.П. Проблемы общей методологии наук и диалектической логики. /Д.П. Горский - М.: Спарк, 1966. – 395с.
10. Блауберг И.В., Юдин Э.Г. Становление и сущность системного подхода. /И.В. Блауберг, Э.Г. Юдин - М.: Норма, 1973 – 325с.
11. Адлер Г. Методология в сфере теории и практики // НЛП в действии / Г. Адлер - СПб.: Питер, 2001. – 128с.
12. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. / Канке В.А. - М.: Мысль, 2000. – 234с.
13. Самощенко И.С., Сырых В.М. К методологии советского правоведения. Советское государство и право. /И.С. Самощенко, В.С. Сырых - М.: - 1973. № 6. – 31с.
14. Казимирчук В.П. Основы теории права: Учебное пособие. /В.П. Казимирчук – Харьков: Консум, 1998. – 174с.
15. Самощенко И.С., Сырых В.М. Диалектика и специальные методы правовой науки// Методологические проблемы советской юридической науки. /И.С. Самощенко., В.М. Сырых - М.: Норма, – 243с.
16. Козлов В.А. Проблемы предмета и методологии права. /В.А. Козлов - М.: Статус, 1989. – 403с.
17. Грязин И.Б. Текст права (методологический анализ теорий) /И.Б. Грязин - М.: Юридическая литература. 1979. – 352с.
18. Керимов Д.А. Философские основания политико-правовых исследований. Правоведение. /Д.А. Керимов - 1964. - № 4. – 15-28.
19. Керимов Д.А. Философские основания политико-правовых исследований. /Д.А. Керимов - М.: Наука, 1980. – 258с.
20. Фон Вригт Г.Х. Вказ. твір. С.41.
21. Аристотель. Метафизика. Соч. в 4 томах. Т.1. М.: наука, 1976. – 296с.
22. Филатов В.П. Научное познание как деятельность. /В.П. Филатов - М.: Мысль – 211с.
23. Хайдеггер М. Введение в правоведение в сфере частного права. /М. Хайдеггер - М.: Наука 1998. – 276с.
24. Пископпель А.А. Методологические проблемы науки. /А.А. Пископпель - М.: Статус. 1997. – 196с.
25. Хайдеггер М. Введение в правоведение в сфере частного права. /М. Хайдеггер - М.: Мысль. 1998. – 256с.
26. Швырев В.С. Наука и её статус. /В.С. Швырев - М.: Наука, 1999. – 176с.
27. Черданцев А.Ф. Понятие и функции юридической науки. /А.Ф. Черданцев -М.: Наука, - 179с.
28. Сырых В.Н. Методология современного правоведения. / В. Н.Сырых - М.: Независимая фирма “Класс”, 1978. – 300с.

METHODOLOGY AS A SPECIAL FIELD OF KNOWLEDGE, A SYSTEM OF KNOWLEDGE ABOUT METHODS, FORMS AND MEANS OF THINKING

Habakovska Christina

Formulation of the problem. Methodology belongs to the least developed branches of jurisprudence, especially the general theory of law. This is precisely why the need for an analysis of the methodological problems of contemporary

jurisprudence in the context of those changes taking place today in the scientific sphere is due, first of all, to the transformation of the global, national and "in-house" level. In this regard, the methodology of legal science should be considered as complex in its structure, internally differentiated multi-level education. On this basis, modern methodological ideas about the diversity of legal issues are revealed. Particular attention is drawn to the discourse, which is reduced to the definition of the prospects in contemporary jurisprudence of epistemological and methodological pluralism. And this involves research on two approaches (genetic, systemic approaches) to methodological issues.

State of research. The present situation is characterized by the absence of alternative Marxist philosophical and methodological concepts, and the degree of research activity in this area of lawyers. However, the consideration of methodological issues today is noticeably expanding and deepening. At the monographic level, they are primarily represented by solid publications by D. Kerimov, A. Shabalin, A. Vasiliev, V. Syrich and other well-known authors, but their content and form in a certain way do not go beyond the limits of commenting on the conceptual provisions of Marxist philosophy. Of the well-known Ukrainian lawyers, M. Kozyubra, P. Rabinovich, S. Maksimov, O. Tikhomirov and others always have scientific interest in this problem. The methodological attention in their researches is markedly changing and is increasingly transformed into the sphere of value-ideological aspects of jurisprudence.

One of the principal results of deployed scientific research is the formation of stable ideas about the methodology of science as a relatively independent disciplinary approach to the problems of scientific knowledge.

True, to speak about the mass gratification of lawyers this problem is difficult. With this, in general, rather cool, attitude to the problems of understanding of own methodology domestic jurisprudence and entered the XXI century.

Statement of the main provisions. Practically unanimous is the recognition that the constant study of its methodological problems is for science the condition of its existence as a special way of knowing that the methodology is a necessary component of any scientific and cognitive activity, did not lead to the unity of views on the concept of the methodology of science. According to some authors, to put it correctly functional, and therefore methodological functions can perform any scientific theory [1, P.109]. Others identify methodology and philosophy [2, p. 48]. Sufficiently various variations within the philosophy - from the special philosophical discipline [3, P.79] to the philosophy of science (philosophy of the scientific method) [4, P.42] and a certain outlook [5, S.234]. Efforts are made to substantiate the methodology as an independent science with its subject and method [6, p.48]. In the literature, other approaches are noted [7, P.119]. This diversity suggests, first of all, the lack of unity in the understanding of the status of the methodology of science, its relationship with philosophy, theoretical systems, specific sciences. Noting this fact, AA Piskoppel points out that the most common way of overcoming existing approaches is "the isolation within the methodology (science) of several of its qualitative levels that are characterized by varying degrees of community" [8, p. 43]. However, the notion of the number of such levels (general and separate methodology) [9, P.52] to four (philosophical, general scientific, specific scientific, methodology and techniques of research) [10, P.228].

A certain coincidence of thoughts can be detected, apparently, only with regard to the appointment of methodological work. In this part, to a certain extent, certainty is generally acknowledged that by exploring the general concepts, ways and patterns of scientific knowledge, its principles and methods, the methodology is intended to provide provisions that allow choosing means and constructing procedures for the effective resolution of problems and problems that arise in the process of research [11, P.62].

Consequently, the modern "general" methodology of science developed in philosophical literature actively discusses both its own status and "jurisdiction", as well as the main problematic "tricks".

It is clear that it is quite problematic today to give a rigorous definition of the methodology of science, which is the science itself, which would satisfy all implemented approaches and methods of understanding. At the same time, this should be done, at least for "specifying what is being said" necessary for "entering into the discourse" about the methodology of legal science [12, p. 155]. Given the above, it is permissible to describe the methodology of science as being carried out at various levels (philosophical, general sciences, specific sciences, methods and techniques) for the study of general principles, the ways of the laws of scientific knowledge, its principles and methods, aimed at developing provisions that allow the choice of means and build procedures for effective solution of problems and tasks that arise in the process of research and development.

Not less problems with understanding the methodology of jurisprudence in legal literature. In the course of the relevant discussions, the differences arose from a variety of aspects of the problem. Mostly discussed the relationship between methodology and method of jurisprudence, the theory of law and methodology, philosophical and special methods of jurisprudence [13, p.29]. Perhaps the greatest differences in understanding the methodology of legal science are related to the notions of the limits of methodological research in jurisprudence. Some authors limit the methodology of legal science to the study of research instruments of jurisprudence, the question of the application of a set of specific methods and means of scientific knowledge to the study of legal phenomena [14, P.44]. Others complement the instrumental approach to the study of the process of knowledge of law, its philosophical and methodological principles [15, p.190-192]. Third, while continuing this line, the question of considering epistemological peculiarities of jurisprudence [16, P.68], argue that "the analysis of legal knowledge at the level of philosophical methodology is insufficient and too abstract to identify the specifics of legal (theoretical) knowledge. Another necessary, more specific methodology, which deals not with theory in general, but with the kind of theories that are observed in the legal science "[17, P.8]. Finally, one can note the actual identification of the methodology of jurisprudence with the totality of principles, means and methods of rational cognition. The last, from our point of view, was done by D. A. Kerimov. On the basis of the notion that "the methodology of both origin and development, and its purpose, role is a general science phenomenon, internally inherent in science in general and in each of its separate branches in particular" [18, p.35], the author writes: "The methodology of law is or anything else, as a general science phenomenon, which unites the whole set of principles, means and methods of cognition (worldview, dialectical methods of knowledge and teaching about them, general and special scientific concepts and methods), developed by all social sciences, including the complex legal sciences, which are the same sovuyutsya

in the knowledge of the specifics of the legal validity of its practical transformation "[19, p.39].

The presented views on the methodology allow us to assert that in research practice, legal science today, in one way or another, carries out a methodological reflection of all levels. This means that lawyers can not stay away from modern philosophical, general-scientific discussions on the problems of the methodology of scientific knowledge and are forced to determine their attitude not only to prevailing concepts, but also to key issues. One of them is the possibility of the existence of a methodology, unique for the natural sciences, social sciences and the humanities [20, P.41]. Discussions on this problem have in many ways stimulated the movement of methodological thought, beginning with the end of the nineteenth century. Without defining our attitude to this question, understanding our place in the prevailing methodological opposition, our legal science today can hardly cost at least from the standpoint of the reflection of its philosophical and methodological principles.

Consequently, leading active methodological developments, modern science, along with objects of the surrounding world, includes a wide range of its own means, procedures, forms and conditions of knowledge in the sphere of its research interests. Scientific research covers today the principles of the allocation of the object of science, and the organization of its subject, the rules of correlation of the object and subject of science, and the scheme of explanation and procedure of research, and subjects of scientific knowledge in the system of their means and value-oriented structures that are associated with the values and goals of society, and the implementation of scientific knowledge. Of course, others, more than two hundred and three hundred years ago, prevail over the idea of the criteria for scientific knowledge and the principles and rules of scientific activity, scientific knowledge. However, modern views on science and methods for evaluating scientific knowledge are still far from being united.

The most common and developed is the understanding of science as a form of cognitive activity, the process of developing new knowledge. In this process, it is relatively commonly accepted to allocate two aspects, called the empirical and theoretical "levels", descriptive and theoretical science. Usually, the first is identified with the establishment of facts, the second - with the construction of scientific hypotheses and theories. As the main features that distinguish scientific research from "non-scientific" forms of cognition commonly called its objectivity and objectivity, reproducibility, evidence, ability to test, etc.

Most modern scholars hold that historically such an understanding of scientific knowledge emerges in the European intellectual tradition rather late and mainly correlates with the emergence in the new time of the so-called natural science paradigm, which is associated primarily with the philosophical developments of Bacon and Descartes and the works of Galileo and Newton . From philosophical and methodological positions, this stage in the history of science is characterized as its classical period (classical scientific rationality), the most fundamental feature of which is the object epistemological setting, the desire to exclude as much as possible from the process of scientific knowledge all that concerns the subject, the means, and the procedures of his cognitive activity, and the absolute mathematization of scientific thinking. According to a number of researchers, this has become one of the main reasons for the fact that from this period in European culture begins to dominate a

fundamentally new type of rationality compared with antiquity, another way of knowing.

Of course, mathematics began to play an important role in the process of cognition much earlier, since the times of the Pythagorean school. However, even Aristotle, who made science a self-sufficient field, is not "embedded" in other fields and activities. Cognition was essentially a metaphysical assassination of the world, which was carried out primarily through the construction of relevant ontologies. According to Aristotle, scientific thinking is judgments, which, on the one hand, obey certain rules, and on the other hand, correspond to a certain ontology. Consequently, the possibilities of mathematics were not regarded as universal, but the scope of its application had certain limitations. In particular, in "Metaphysics," Aristotle points out that "mathematical accuracy should be demanded not for all subjects, but only for intangible ones. This is why this method does not fit anyone who thinks about nature, because all nature can be said to be material. Therefore, first of all, it's necessary to look at what nature is "[21, p.98].

In the intellectual tradition of modern times mathematics already begins to be regarded as a universal means of scientific knowledge of the world. The decisive ideological premise of this view of the researchers of this problem is the elimination of the fundamental for the Aristotelian science boundary between natural objects of nature and artificial human activity, its products. In particular, as V.P. Filatov notes, for the ancient worldview "a technical device - an artificial object - ontologically, that is, in terms of its being, performed qualitatively different from natural things. According to Aristotle, natural things have a primary form, while things artificial, created by man, have only a secondary form "[22, p.38]. . For the scientific consciousness of that time, all objects belonged to the common reality, subject to the unified laws of knowledge, the dominant natural philosophical setting is regarded as the only scientific. In conjunction with the successes of natural science, this creates favorable conditions for the formation of a cognitive tradition, in which mathematics becomes not only a universal language and method, but also a criterion of science. The leading idea of this tradition is "the idea of a unified science embracing all the real spheres of" universal mathematics, "which Descartes, Leibnitz and other thinkers of the seventeenth century dreamed about." [22, p.48].

Mathematization of scientific consciousness, coupled with empirical studies, experiment leads to the idea of the need for accuracy in science and strict "technological" organization of scientific activity. The meaning of such scientific accuracy is very well expressed by Martin Heidegger, who wrote: "However, the mathematical study of nature is not so accurate that its calculations are accurate, and calculations of it must be precise because its binding to its subject activity has features of accuracy » An example of this precision and "technology" can be the following characteristic of the Newtonian science, given by Ampere. "Begin by observing facts and, if possible, modifying the conditions accompanying this primary work with precise measurements in order to derive general laws based entirely on experience and, in turn, derive from these laws, regardless of any assumptions about the nature of forces, causing these phenomena, the mathematical expression of these forces, that is, to deduce the formula that represents them - from the way that Newton went "[7, p.119].

Expressed in this statement, the installation on the derivation of the mathematical expression of forces, regardless of any assumptions about their nature,

well illustrates another feature of the scientific rationality that was formed at the time - the lack of metaphysical judgments characteristic of the ancient knowledge, the conditionality of the features and properties of objects by the original thought constructs. Figuratively speaking, science, formed in modern times, unlike the ancient knowledge of "reasoning", becomes a cognition of "research". Constructed in the naturalistic outlook of instrumental self-sufficiency of cognitive activity, mathematical normality of the method, it acquires those features that we often perceive as characteristics of any rational cognition - objectivity, reproducibility, evidence, accuracy, etc. However, these requirements were formed precisely in the New European "research knowledge", which today is called science: science as a form of spiritual production, activity in the production of knowledge. "The project and rigor," notes Martin Heidegger, "the methods and production, mutually in need of each other, constitute the essence of the New European science, make it a study" [25, p.47]. For this, the relevance of research activities to certain rules of the method is considered and as a fundamental condition of its existence, and as a guarantee of obtaining objective, substantiated, verified, that is, scientific knowledge. "Formation of scientific knowledge, - says VS Shvirev, - provides certain norms and rules, the observance of which determines the features of science as a certain type of spiritual production, as some type of social consciousness. If science loses this function, if it ceases to carry out this kind of activity, then it ceases to be a science, degenerates into something else, only externally retaining the status and form of science "[26, p.23]. From a theoretical point of view, this is true, taking into account the notions of the classical, non-classical and post-classical stages of the development of science, since the connection of scientific knowledge with the value-purpose structures of society does not abolish the "intra-scientific" relation to the method and its rules.

Consequently, modern science in the above-mentioned approach can be regarded as such activity in the production and organization of objective, reliable, verified, justified, etc. knowledge, historically arising in a specific socio-cultural situation, develops own methods and tools. In this sense, science recognizes not every rationally organized cognitive activity, but only one which is carried out according to certain rules, means and methods that allow to characterize the developed knowledge as objective, reliable, such as to be verified, grounded, and so on.

From the stated positions it follows that any particular science is as much as satisfies the general requirements for scientific knowledge. This is governed by self-determination and jurisprudence. In particular, based on the fact that "science is a complex and multifaceted phenomenon, a special form of social activity of people for the production of knowledge in order to foresee events and transformation of reality," AF Cherdantsev writes: "This, of course, also applies to the legal science which represents the social activity of people to produce scientific knowledge of the state and law, on the basis of which provides for the development of state and law and expedient activities in the state legal field "[27, p.4].

In the same vein, VM Sirih expresses, noting that "jurisprudence, being one of the most important spheres of social science, acts to the extent that it satisfies the general requirements imposed on any scientific knowledge, regardless of its substantive affiliation to philosophical, mathematical, natural or social sciences "[28, p.21-22].

For such an attitude to jurisprudence, it is logical to assume that the study of law should be carried out in accordance with all the requirements for scientific research,

and lead to the results evaluated within the methodology of science, norms of scientific knowledge. However, the current state of research in this area allows us to talk earlier about the presence of problems rather than the possibility of finding ready-made solutions.

References:

1. Yadov V.A. Sotsyolohycheskye yssledovanye. Metodolohiya. Prohramma. Metody. /V.A. Yadov - M.: Yuryd. lyt. - 328s.
2. Andreev Y.P. Problemi lohyky y metodolohyy poznanyia./Y.P. Andreev - M.: Nauka - 1972.- 258s.
3. Chupyn P.P. Fylosofskyye osnovi metodolohyy y lohyky nauchnoho poznanyia./P.P. Chupyn - Sverdlovsk.: Norma – 1975. - 188s.
4. Fon Vryht H.Kh. Lohyko-fylosofskyye yssledovanyia. /H.Kh. Fon Vryht - M: Misl, 1986 – 356s.
5. Averianov A.N. Metodolohiya, myrovozzrenye y faktori povisheniya nauchnoi deiatel'nosti // Metodolohycheskye problemi sovremennoi nauky. /A.N. Averianov - M.: Norma – 1979. - 302s.
6. Rakytov A.Y. K voprosu po strukture ystorycheskogo yssledovanyia. // Fylosofskyye problemy ystorycheskoi nauky. /A.Y. Rakytov - M.: Status, 1969 – 223s.
7. Pyskoppel A.A.; Rozyn V.M. Metodolohiya y fylosofyia v sovremennoi yntelektualnoi kulture. /A.A. Pyskoppel; V.M.Rozyn - M.: Yurydycheskaia lyteratura, 1973 – 189s.
8. Pyskoppel A.A. Vkaz. tvir. - S. 43.
9. Horskyy D.P. Problemi obshchei metodolohyy nauk y dyalektycheskoi lohyky. /D.P. Horskyy - M.: Spark, 1966. – 395s.
10. Blauberh Y.V., Yudyn E.H. Stanovlenye y sushchnost systemnoho podkhoda. /Y.V. Blauberh, E.H. Yudyn - M.: Norma, 1973 – 325s.
11. Adler H. Metodolohiya v sfere teoryy y praktyky // NLP v deistvyy / H. Adler - SPb.: Pyter, 2001. – 128s.
12. Kanke V.A. Osnovnye fylosofskyye napravleniya y kontseptsyy nauky. Ytohy KhKh stoletiya. / Kanke V.A. - M.: Misl, 2000. – 234s.
13. Samoshchenko Y.S., Sirikh V.M. K metodolohyy sovetskogo pravovedeniya. Sovetskoe hosudarstvo y pravo. /Y.S. Samoshchenko, V.S. Sirikh - M.: - 1973. № 6. – 31s.
14. Kazymyrychuk V.P. Osnovi teoryy prava: Uchebnoe posobyie. /V.P. Kazymyrychuk – Kharkov: Konsum, 1998. – 174s.
15. Samoshchenko Y.S., Сыгыkh V.M. Dyalektyka y spetsyalnye metody pravovoi nauky// Metodolohycheskye problemy sovetskoi yurydycheskoi nauky. /Y.S. Samoshchenko., V.M. Сыгыkh - M.: Norma, – 243s.
16. Kozlov V.A. Problemi predmeta y metodolohyy prava. /V.A. Kozlov - M.: Status, 1989. – 403s.
17. Hriazyn Y.B. Tekst prava (metodolohycheskyi analiz teoryi) /Y.B. Hriazyn - M.: Yurydycheskaia lyteratura. 1979. – 352s.
18. Kerymov D.A. Fylosofskyye osnovaniya polytyko-pravovykh yssledovanyi. Pravovedeniye. /D.A. Kerymov - 1964. - № 4. – 15-28.
19. Kerymov D.A. Fylosofskyye osnovaniya polytyko-pravovykh yssledovanyi. /D.A. Kerymov - M.: Nauka, 1980. – 258s.
20. Fon Vryht H.Kh. Vkaz. tvir. S.41.
21. Arystotel. Metafyzyka. Soch. v 4 tomakh. T.1.M.: nauka, 1976. – 296s.
22. Fylatov V.P. Nauchnoe poznanye kak deiatel'nost. /V.P. Fylatov - M.: Mysl – 211s.
23. Khaidehher M. Vvedeniye v pravovedeniye v sfere chastnoho prava. /M. Khaidehher - M.: Nauka 1998. – 276s.

24. Pyskoppel A.A. Metodolohycheskye problemi nauky. /A.A. Pyskoppel - M.: Status. 1997. – 196s.
25. Khaidehher M. Vvedenye v pravovedennye v sfere chastnoho prava. /M. Khaidehher - M.: Мысл. 1998. – 256s.
26. Shvirev V.S. Nauka y eë status. /V.S. Shvirev - M.: Nauka, 1999. – 176s.
27. Cherdantsev A.F. Poniatyie y funktsyy yurydycheskoi nauky. /A.F. Cherdantsev -M.: Nauka, - 179s.
28. Sirikh V.N. Metodolohyia sovremennoho pravovedeniya. / V. N.Sirikh - M.: Nezavysyamaia fyрма “Klass”, 1978. – 300s.